

Nathan was er nooit geweest, maar wel gemaakt. Zijn zusters waren er geboren, net als zijn vader en veel van zijn ooms en tantes. Indië was overal in huis.

Zijn moeder wapperde het bed schoon met een sprietige sapoe lidi en zei bulzak tegen de matras. Je lichaam was een body. Op de met batik afgedekte hutkoffer tegenover zijn bed speelde hij vaak met benen vogels, een opgezette slang, bamboe fotolijstjes en Balinese vrouwenbustes die altijd glimlachten in glanshard hout. Nathans vader stond daar zwaaiend in een witte korte broek en de in de oorlog doodgeschoten vader van zijn zusters droeg een plusfour met verband om zijn kuit, poeties noemde zijn moeder dat. Die andere vader leek op die foto's veel bruiner dan de zijne.

Op de schoorsteen lag een kris, versierd met plakjes Djokja-zilver. In de keuken hingen bolle koekenpannen waar alleen Pa Sid mee bakte. Nathans moeder kookte Hollands, uit de torenhoog in elkaar passende aluminium pannetjes die zo heet werden dat je er gauw je vingers aan kon branden. Ze waren gesmolten uit neergestorte oorlogsvliegtuigen. Het Australische Rode Kruis had ze na de oorlog zelf aan zijn moeder gegeven, samen met de grijze dekens. Die vond Nathan ook zo dun. Maar zijn

moeder zei dat je er blij mee moest zijn. Na de bevrijding had ze nog maar één broek, één koffer en een vals gebit van het slechte kampeten. Zelfs het tafelzilver moest ze in haar Sumatraanse tuin begraven achterlaten. Als Nathan groot was zou hij het opgraven.

Alleen Pa Sid kon in Holland Indië tot leven geuren. Nathans moeder kookte altijd ‘gezond’ en at het liefst haar voor eeuwig ingezouten snijbonen. Maar als Pa Sid bakte rook het hele huis naar zoet en zout. Zijn rempèjèh klonterde zo dik als een gestolde spons en zijn spekkoeke telde zoveel dunne laagjes dat je een punt alleen maar dwars kon happen.

’s Zomers liet hij de rijst dagen zwellen tot een zoete kleffe pudding. Werd het satéoventje met staalwol opgepoetst, dan kwamen Pa Sids zusters met hun mannen. Tante Pop en tante Zus maakten altijd veel lawaai. Hun gouden armbanden klengelden tegen de houten stoelleuningen en hun rrr’en rolden harder dan Nathan ooit bij zijn vader had gehoord. Ze noemden Nathan altijd Ouwe Hoed en Kassian omdat hij niet van saté hield. Terwijl de zeezon Nathans neus brandroze deed vervellen, en hij altijd met een blauwe Nivea-zonneklep naar buiten moest, kleurden zijn tantes zich buiten ketjapbruin. ‘Dat is ons Italiaanse bloed,’ zei tante Pop altijd, ‘je grootmama was een pur-sang Italiaanse. Ze was de roos van Soerabaja en alle mannen begeerden haar.’

Al stopte tante Pop zich tijdens de speciaal voor haar aangerichte urenlange rijsttafels voller dan haar maag kon verduren – vaak boerde ze en riep: ‘A doe ja, ik plof’ – toch mopperde ze altijd op alles wat Indisch was. Indië was onbeschaafd en lui, en Italië had eeuwenoude beel-

den. Dat vond Nathan heel jammer want hij was er juist zo trots op eigenlijk ook uit Indië te komen. Op school had hij een foto van zijn vader met een dode tijger laten zien en ook mocht hij de slang meenemen. Met een passer van zijn zus had hij er een gaatje in geboord, zodat het zaagsel er bij de kop uit liep. ‘Dat is het kogelgat,’ zei Nathan. Hij schaamde zich een beetje voor dat Italiaanse. Indisch was lekker. Indisch was stroop soesoe met van die zwarte bolletjes die langzaam opzwellen tot kikkerdril.

Indisch was ook het grote huis waar ze met vier uit Indonesië teruggekeerde families in woonden. Het was ooit een Duits ooglijdersinstituut, dat na de oorlog verhuurd werd aan berooide repatrianten. Achter woonde de familie Oetjeh. Daar rook het naar gebakken rijst. Meneer Oetjeh was door de kou geschrompeld en sprak schor. Het leek wel of hij altijd eerst een stuk kroepoek uit zijn keel moest schrapen. Nathan was de jongste van het huis. Er woonden alleen maar oude mensen en in de gemeenschappelijke gang hingen dikke, zware gordijnen. Van het Australische Rode Kruis, zei zijn moeder.

De deuren waren zeeblauwgroen,
In de hal hing stinkkatoen
En witte melatti, die niet kon verleppe.
De gang was zo groot, je kon erin stappen.

Na vijven floepten lichten aan,
Gekletter van pannen, een lopende kraan.
Voor rook de lombok, achter de trassie,
Links was het sajoer, wij aten nassie.

Ieder kookte zich een droom:
Indië uit rijstestoom.
De keuken aan kant, de gang was weer stil,
De deur op een kier, opeens werd het kil.

Ik moest de krant gaan halen,
Maar buiten was ik bang.
Pa wachtte met verhalen
En dan werd het senang.

Nathan had onrein bloed. Hij kreeg kriebels van aardbei en tomatenpit, rode vlekken van volle melk, eigeel en chocola, pikkels van vette pannenkoek en vleesjus. Lekker gaf jeuk, alleen vies was gezond. Moedermelk had hij nooit kunnen verdragen. Nathan was een karnemelk-baby. Galbulten en steenpuisten waren zijn lot. Wekelijks moest hij naar de Schoorlse gebedsgenezer Middeljans. Achterop bij zijn moeder, met zijn voeten in haar fietstassen.

In de wachtkamer zaten altijd dezelfde oude, zieke mensen. Bijna alle vrouwen hadden verband om hun benen, Nathan was het enige kind. Eén mevrouw had een zwarte vleesbobbels op haar kin, een jujube waar haar uit groeide. Om haar nek hingen twee vossen, waarvan de pootjes tot op haar buik bengelden. Nathan zou die vossennagels wel over zijn eigen bulten willen laten krabben, want als hij naar Middeljans moest zat hij altijd onder, van de zenuwen.

Meneer Middeljans bad achter zijn rug en streek met zijn handen langs Nathans korte broek en blote armen. Nathans haartjes gingen er recht van overeind staan. Zo nu en dan knipte de genezer met zijn vingers in de lucht, om de kwade krachten af te slaan. God moest de bulten

bedaren. Als Nathan erge jeuk had, drukte zijn moeder met haar nagel een kruisje op de bult, daar werd de jeuk rustig van. Ma Sid had verteld dat een kruis kalmte gaf. Toen Saskia in het kamp eens heel angstig werd, wreef ze van spug een kruisteken op haar voorhoofd. Ze viel er meteen van in slaap.

Ook de twee horoscopen die Ma Sid voor Nathan had laten trekken, voorspelden allergieën. Daarom stond Nathans opvoeding in het teken van de zuivering. Als hij Bob, de boer die twee koeien op het landje aan de overkant liet grazen, met het melken had geholpen, moest Nathan zijn handen wassen met marmerzeep. Openlijk krabben werd bestraft met het omzwachtelen van zijn vingers. At hij stiekem ijs – liefst boerenjongens met een binnenbakje van chocola – en zijn moeder ontdekte nog een roomrand in zijn mondhoek, dan moest hij zich reinigen met citroensap en azijnwater.

‘Zuur dat reinigt, zuur dat pijnigt, zuur in je bloed, zuur tegen drab, zuur tegen bulten, nooit zuur gekrab,’ zong zijn moeder als hij met een konijnengezicht de kwel-drink naar binnen slikte.

Nathan waste zich altijd met koud water, ook in de winter. Want warmte deed de gal broeien. ’s Avonds voor het slapen kreeg hij een bruine boterham met knoflooktenen. Pa Sid zat er met de liniaal naast. Zo kende Nathan jong de smaak van slaag, want hij hield niet van brood met knoflook. Ook al vroegen pukkels en jeuk veel van zijn lichaam, de groei werd er niet door belemmerd. Omdat er in zijn horoscopen stond dat hij later zou ‘neigen tot een hoge rug’, moest hij na de knoflook op blote tenen twintigmaal om de tafel stappen. En opdat hij geen slappe

vent zou worden, klemde Pa Sid de houten stok waar het tafelzeil omheen werd gerold, achter zijn rug langs, in de holttes van beide ellebogen. Pa Sid sloeg de maat met de liniaal. Zijn meetlat had een stalen randje en op het wit van de centimeters stond zijn naam met ballpoint ingekrast. Hij hoorde bij de tafel als het bestek, de messenleggers en de waterglazen. (De Sids dronken altijd water bij het eten. Ze aten vaak pedis. Niet Nathan, die kreeg er rode vlekken van.)

Nathan was kieskeurig. Hij bliefde geen lof en lustte geen spruitjes. Hij kokhalsde van andijvie. Vis vond hij vies, vlees vond hij eng. Terwijl zijn moeder en zusters onder het afwassen driestemmig een canon zongen, zat Nathan nog met lange tanden vlees te kauwen op het ritme van de ongeduldige liniaal van Pa Sid.

Pa Sid voelde niet alleen ergernis voor zijn enige zoon. Hij was ook trots op hem. Hij had er eigenhandig voor gezorgd dat Nathan al op zijn vierde kon lezen, schrijven en rekenen. Hij stond erop dat Nathan de eerste klas zou overslaan, want als winterkind was hij ongunstig jarig. Alleen het tellen en de tafels hield Nathan in de tweede niet bij. Voor bijles was een theosofische juffrouw uit Bergen uitgenodigd. Ze kwam op een krakende fiets met grote handflappen aan het stuur en in haar zijtas zat altijd een grote gewassen winterwortel. Die sneed ze in dunne plakjes en ze schoof ermee als met de kralen in een telraam. Was de som goed, dan legde ze zo'n gulden schijfje op Nathans tong. 'Je maag is de bank,' zei de juffrouw, 'de wijsheid je rente.' De juffrouw maakte ook een smeersel tegen zijn bulten. Het was bruin, leek op velgensmeer, maar trok alle jeuk eruit. De zalf van de theosofen hielp beter dan het kruisje.

Nathans thuis geleerde letters pasten niet tussen de lijntjes van het schoolschrift. Hij wilde niet nog eens de les lezen die al zo jong was voorgespeld. Daarom kreeg hij in de klas meer standjes dan stempels. Dagelijks fietste de kleine Nathan zeven kilometer naar school, met onder de snelbinders een tas vol brood en tekendoos. Zijn kleurtjes hadden altijd gebroken punten en alle boterhammen smaakten naar die ene met marmite. Maar op school eten was leuker dan thuis. Niemand lette op de korstjes en je hoefde ook geen zure karnemelk. Nathan zei tegen de Juf dat hij er ‘allergisch’ voor was.

Het wekelijkse melkgeld versnoepte hij in de winkel van oma Passer op de hoek van de Stationsstraat. Het voor zes bekers karnemelk bestemde kwartje was goed voor vijf zoute druppels. Eén voor hemzelf en vier voor de jongens van Jansen. Die scholden hem altijd uit voor ‘Nathan Sid, krentenpit’. Alleen maar omdat zijn moeder, die een blad las voor natuurgeneeswijze, soms een rozijn onder de pleister op zijn steenpuist stopte. ‘Om het vocht eruit te trekken.’ Ook al zei ze dat hij gewoon moest terugschelden – ‘de jongens van Jansen zijn te dom om voor de duivel te dansen’ –, Nathan kocht ze liever om met zoute punten. Eén drop in de week was één scheldkanonnade minder.

Toen Nathan ook de maandelijks gulden voor het schoolfonds in drop omzette (hij vertelde de klas dat zijn oom een dropfabriek had), viel hij een week voor het schoolreisje door de mand. De Juf vroeg om het achterstallig geld en Nathans vader werd aangeschreven. Nu was Pa Sid een strenge man, die in de oorlog vierentwintig uur op een plankje in de Indische Oceaan had rondgedobberd. Hij werkte maanden aan de Sumatraspoorweg en kreeg na de bevrijding een slecht hart en een mager pensioen. Indië was hem ook al afgenomen. Hij had dus alle tijd voor de opvoeding van zijn zoon. Zijn straffen waren bewerkelijk. Hij nam Nathan niet alleen mee naar oma Passer, die hij plechtig moest beloven nooit meer haar winkel te betreden – alsof hij deze stopflessenfee ooit kwaad had gedaan –, ook moest hij het hoofd van de school voor een volle zesde klas (waarin twee jongens van Jansen zaten) om verschoning vragen.

In het vervolg moest Nathan zijn bruine boterhammen, ook de korstjes, bij de bevriende drogist Posthuma opeten. Zijn dochter Lia zat bij Nathan in de klas. Haar tanden stonden heel ver uit elkaar en ze aten bij haar thuis tussen de middag altijd vis. Heel vies, vond Nathan. Behalve dan de gouden bokkingen. Die stonken ook, maar omdat hij geraamtes spaarde en bokkingkoppen zo stevig leken, boeiden ze hem zeer. Graat en bek kreeg hij mee voor zijn verzameling.

Een zeepaard in galop gevonden,
De vinnen van een monstervis,
Gebroken krab met touw verbonden,
Alles wat te juttten is.

Van haaienei tot alikruik,
De have die de vloedlijn bood,
Branding-schoon en zanddroog-dood,
Werd uitgestald en ingeschreven.

Liever gespaard dan eng in leven,
In de zee of in mijn buik.

Als Lia lachte, grijsde de bokking mee. Na twee weken overblijven bij de familie Posthuma besloot Nathan vegetariër te worden. Nooit meer zou hij iets eten dat met vis of vlees te maken had. Geen zondagse sajoer, geen kip. Zelfs geen pootje, dat hij toch al eng vond doordat zijn zusters marionet speelden met de afgehakte kippentenen. Zoiets mocht nóóit in zijn verzameling.

Voortaan terroriseerde Nathan het avondeten. Wie vlees sneed was een moordenaar. Als de rosbief op tafel nog rood nadrupte, liet hij zich van zijn stoel vallen en begon driftig te trappen. 'Nette mensen eten geen vlees!' krijste hij dan. 'Rotzakken!' 'Vloek maar tegen de bomen,' zei Pa Sid en Nathan moest van tafel. En daar stond hij, tussen de dennen tegenover het huis, zachtjes huilend met een niet te stuiten trillip. Daar smeekte hij dat zijn vader, moeder en zusters ook vegetariër zouden worden. Anders werden ze nooit oud. Vleeseters kregen later gezwollen gewrichten, hij had het zijn moeder zelf horen zeggen.